דער סאטמארער רבי

רבי יואל טייטלבוים זצ"ל – דער "דברי יואל" – און זיין הייליגע שיטה

א דאקומענטאר-סקריפט פון 350 מינוט

קאפיטל 8 – זיינע ספרים און תורה-ירושה (4:05:00–4:35:00 · 30:00)

סימנים: [דאקומענטירט] [טראדיציאנעלער באריכט] [אומקלאר/מחלוקת]

קאפיטל 8: זיינע ספרים און תורה-ירושה

"דברי יואל" אויף חומש און מועדים, שו"ת "דברי יואל", די אנדערע ספרים – וואס ער האט אליין געשריבן און וואס מען האט צוזאמענגעשטעלט פון זיינע דרשות, זיין דרך אין לערנען און פסקנען, און ווי מען לערנט די ספרים היינט – לענג 30:00 · אויפן הויפט-צייט-ליניע 4:05:00–4:35:00 · נאראציע בערך 4,200 ווערטער

ווי אזוי צו לייענען דעם סקריפט

- די נאראציע איז געשריבן צו לייענען הויך, רואיג, בערך 140 ווערטער א מינוט. די צייכנס נאך יעדן זאץ זענען פאר דער פראדוקציע, און מען לייענט זיי **נישט** הויך.
- [דאקומענטירט] – עס שטייט אין א וויסנשאפטלעכן אדער רעפערענץ-מקור, אין א דאקומענט פון יענער צייט, אדער אין דעם רבי'נס אייגענע ספרים אדער אין די הקדמות צו זיינע ספרים.
- [טראדיציאנעלער באריכט] – חסידים, תלמידים אדער מענטשן פון זיין הויז דערציילן עס; עס ווערט פארגעשטעלט אלס אזא, מיט דרך ארץ.
- [אומקלאר/מחלוקת] – די מקורות זענען זיך סותר, עס איז א פירוש אדער א טענה פון איין צד, אדער מיר האבן נישט געזען דעם אריגינאל; די נאראציע זאגט עס אפן, און גיט קיין פסק.
- **א כלל אין דעם קאפיטל:** וואס א ספר אדער א הקדמה שרייבט ווערט אנגעצייכנט [דאקומענטירט] – אז אזוי שטייט דארט; צי דאס וואס מען דערציילט אין א הקדמה איז אזוי געשען, ווערט אנגעצייכנט [טראדיציאנעלער באריכט] . ווען די רשימות פון ספרים זענען זיך סותר, ווערן אלע נוסחאות געוויזן.
- די הקדמות צו שו"ת "דברי יואל" לייענען מיר אין דער טראנסקריפציע אויף דעם וועבזייטל "אוצר מהרי"ט" (אראפגענומען דעם 25סטן אקטאבער 2026). דער וועבזייטל שרייבט אליין, אז אין דעם טעקסט קענען זיין טעותים; דעריבער ציטירן מיר פון דארט נאר קורצע, ריינע שורות, און דאס איבעריגע ברענגען מיר מיט אייגענע ווערטער.
- די ציטאטן פון "ויואל משה" זענען גענומען ווארט ביי ווארט פון דער מהדורא חדשה, ברוקלין תשס"ו (2006); מען ציטירט לויט מאמר און סימן. דער טייטש אויף אידיש נאך א ציטאט איז א טייטש, נישט קיין ציטאט. קיין ציטאט פון "ויואל משה" וואס איז שוין געווען אין קאפיטל 6 אדער 7 ווערט דא נישט איבערגעחזר'ט.
- פון די בענדער "דברי יואל" אויף חומש און מועדים האבן מיר נישט קיין אייגענעם אויסצוג. וואס מיר זאגן וועגן זיי קומט פון מקורות וואס באשרייבן זיי, און דאס זאגן מיר אפן.
- די נומערן אין קלאמערן [1] וויזן אויף די מקורות אין טייל 6 פון דעם קאפיטל. די נומעראציע איז נאר פאר דעם קאפיטל.
- די מחלוקות אין הלכה (למשל מיט ר' משה פיינשטיין) קומען אין קאפיטל 9; דא ווערן זיי נאר דערמאנט.
- **צניעות:** קיין פרויען-נעמען שטייען נישט אין דעם קאפיטל.

1. נאראציע

8.1 "דברי יואל" אויף חומש און מועדים · 4:05:00–4:13:00

אין דעם פריערדיגן קאפיטל האבן מיר געזען דעם ספר וואס דער סאטמארער רב האט געשריבן קעגן ציוניזם און קעגן דער מדינה. [דאקומענטירט] [1] אבער ווען א איד אין וויליאמסבורג אדער אין קרית יואל זאגט היינט "דער דברי יואל", מיינט ער דעם רבי'ן אליין – מען רופט אים אויפן נאמען פון זיינע ספרים. [טראדיציאנעלער באריכט] [7] די העברעאישע וויקיפעדיע רופט אים אין איר ערשטן זאץ דער מחבר פון "ויואל משה", "דברי יואל" און שו"ת "דברי יואל". [דאקומענטירט] [5] די אידישע וויקיפעדיע שרייבט קורצער: דער מחבר פון די ספרים "ויואל משה" און "דברי יואל". [דאקומענטירט] [7]ביידע שטעלן אזוי

"דברי יואל" גלייך לעבן "ויואל משה", ווי די צוויי הויפט-ווערק. [דאקומענטירט] [5][7] דער קאפיטל פרעגט: וואס איז "דברי יואל"? ווער האט עס געשריבן, ווען, און ווי אזוי? [דאקומענטירט]

לאמיר אנהייבן מיט דעם וואס מען זעט אויף דער פאליצע. [דאקומענטירט] אויף דעם וועבזייטל "אוצר מהרי"ט", וואס פרייוויליגע פירן כדי צו פארשפרייטן זיין תורה, ווערט "דברי יואל על התורה" איינגעטיילט לויט די פינף חומשים – בראשית, שמות, ויקרא, במדבר און דברים – און באזונדער א "מהדורא תניינא" אויף במדבר און אויף דברים. [דאקומענטירט] [13] אינעווייניג גייט עס לויט די סדרות: בראשית, נח, לך לך, און אזוי ווייטער. [דאקומענטירט] [13] באזונדער פון דעם שטייט "דברי יואל על המועדים", אויף די ימים טובים. [דאקומענטירט] [13]

ווי פיל בענדער זענען עס? [אומקלאר/מחלוקת] דא זענען די מקורות נישט מסכים. [אומקלאר/מחלוקת] די אידישע וויקיפעדיע רעכנט אכט בענדער אויף דער תורה, אכט בענדער אויף די מועדים, נאך א "מהדורא תניינא" אויף במדבר און דברים, און א באנד אויף ש"ס. [דאקומענטירט] [7] דער פראפעסאר שאול מגיד, וואס האט איבערגעזעצט און באשריבן זיינע ספרים אויף ענגליש, רעכנט "ניַין דיקע בענדער" פון דרשות, תשובות און תורות, אלעס צוזאמען. [דאקומענטירט] [9] א רשימה אין דער נאציאנאלער ביבליאטעק אין ירושלים, אזוי ווי זי ווייזט זיך אין א זוך-רעזולטאט, רעדט פון א סעט פון פינף בענדער, און באשרייבט "דברי יואל" אלס א ריזיגע, ענציקלאפעדישע ווערק פון דרשות, פירושים אויף תנ"ך און תורות. [אומקלאר/מחלוקת] [17] די דריי צאלן קענען נישט אלע באשרייבן די זעלבע זאך; מעגליך רעדט יעדער פון אן אנדער אויסגאבע אדער אן אנדער טייל, אבער קיין מקור זאגט נישט אזוי. [אומקלאר/מחלוקת] מיר ווייזן אלע דריי, און גיבן קיין פסק. [אומקלאר/מחלוקת]

פון וואו קומען די תורות? [דאקומענטירט] די אידישע וויקיפעדיע שרייבט, אז אויסער די סך ספרים וואס מען האט ארויסגעגעבן פון די תורות וואס דער רבי האט געזאגט, זענען דא נאך פיל ספרים פון ליקוטים און ביאורים אויף זיינע חידושים און מנהגים. [דאקומענטירט] [7] זי שרייבט אויך, אז זיין קאמף, "וואס ער האט געַחזר'ט אין זיינע הונדערטער תורה'ס", איז שפעטער געדרוקט געווארן אין די ספרים "דברי יואל", "ויואל משה", "על הגאולה ועל התמורה" און "טיב לבב". [דאקומענטירט] [7] די ענגלישע וויקיפעדיע פירט איין איר רשימה מיט די ווערטער: עטלעכע ווערק האט ער אליין געשריבן, און אנדערע האבן תלמידים צוזאמענגעשטעלט – אבער זי זאגט נישט וועלכע זענען וועלכע. [אומקלאר/מחלוקת] [6] אויף דעם קומען מיר צוריק אין טייל 8.3. [דאקומענטירט]

ווען זענען די בענדער ארויס? [אומקלאר/מחלוקת] אין די מקורות וואס מיר האבן נאכגעקוקט, האבן מיר נישט געפונען קיין יאר פון דרוק פאר "דברי יואל" אויף חומש אדער אויף מועדים. [אומקלאר/מחלוקת] וואס מיר ווייסן איז דאס: דער רבי אליין ציטירט אין "על הגאולה ועל התמורה", פון תשכ"ז, א ווארנונג וואס איז "געדרוקט" געווארן אין זיינע "דברי תורה" פון שבועות תשי"ז – צען יאר פריער. [דאקומענטירט] [10] ער ציטירט אויך זיינע "דברי תורה" אויף פרשת ויחי. [דאקומענטירט] [10] דאס ווייזט, אז שוין אין זיינע לעבנס-יארן, אין די 1950ער, האט מען געדרוקט זיינע דרשות. [דאקומענטירט] [10] צי די "דברי תורה" זענען שפעטער אריין אין די גרויסע בענדער "דברי יואל", זאגט קיין מקור נישט. [אומקלאר/מחלוקת]

וואס איז דער אינהאלט? [דאקומענטירט] מגיד שרייבט, אז אפילו זיינע קעגנער האבן אים אנערקענט אלס "א מייסטערהאפטן דרשן, און א שעפערישן און זייער אריגינעלן לייענער פון די אלטע טעקסטן". [דאקומענטירט] [9] (דאס איז א טייטש פון מגידס ענגליש.) [דאקומענטירט] מגיד באמערקט אויך, אז דער רבי האט זייער ליב געהאט דעם "אור החיים" הקדוש, ר' חיים בן עטר, און אז ער ציטירט אים אפט, "סיי אין ויואל משה, סיי אין דברי יואל". [דאקומענטירט] [9] און מגיד ציטירט פון דעם זעקסטן באנד פון "דברי יואל", זייט 187, א געדאנק וואס ער רופט "א צענטראלער מאטיוו" אין זיינע שריפטן: אין דעם נידעריגן, פאריתומטן דור, ווען די אמת'ע ראיה האט אויפגעהערט, בלייבט אונז נאר זיך האלטן ביי די וועגן פון די פריערדיגע חכמים און גיין אין זייערע פוסטריט. [דאקומענטירט] [9] דאס איז א צוריק-טייטש פון מגידס ענגליש, נישט די אריגינעלע ווערטער; און מגיד זאגט נישט צי דער זעקסטער באנד איז פון דער תורה אדער פון די מועדים. [אומקלאר/מחלוקת] [9]

ווי זעט אויס א דרשה פון אים? [דאקומענטירט] אין דער הקדמה צו שו"ת "דברי יואל" ברענגט דער מסדר א ביישפיל פון א דרשה פון א פריערדיגן יאר, תרפ"ב, ווען דער רבי איז נאך געווען א יונגער רב. [דאקומענטירט] [11] ער הייבט אן מיט א מדרש תנחומא אויף פרשת כי תשא, וואו משה רבינו האט מורא אז נאך זיין טויט וועט מען אים נישט געדענקען, און דער

איבערשטער ענטפערט אים, אז ווען מען וועט לייענען פרשת שקלים, וועט עס זיין ווי ער שטייט און הייבט אויף זייערע קעפּ. [דאקומענטירט] [11] דער רבי פרעגט: דאס איז א פליאה. [דאקומענטירט] [11] און ער ענטפערט מיט דעם וואס די אלטע מפרשים, ר׳ שלמה אלקבץ און דער אלשיך, שרייבן אויף דעם האלבן שקל: עס לערנט אחדות, אז קיינער זאל נישט מיינען אז ער איז אליין, נאר יעדער איז א האלבס, און ערשט מיט אן אנדערן איד ווערט ער גאנץ. [דאקומענטירט] [11] פון דארט בויט ער ווייטער א חידוש. [דאקומענטירט] [11] דאס איז די פארעם וואס מען זעט אין זיינע דרשות: א קשיא אויף א מאמר חז"ל, מקורות פון ראשונים און מפרשים, און א חידוש וואס פארענטפערט די קשיא. [אומקלאר/מחלוקת] דאס לעצטע איז אונזער באשרייבונג, נישט א ציטאט. [אומקלאר/מחלוקת]

די הייליגע טעג אליין זענען אויך געווען צייטן פון תורה. [דאקומענטירט] די העברעאישע וויקיפעדיע דערציילט, אז אויף דעם צווייטן טאג פסח האט ער געמאכט א סעודה מיט א באזונדערע פאשטידא, צום אנדענק פון דער סעודה וואס ווערט דערציילט אין דער מגילה, וואס איז לויט דער מסורה געווען אויף יענעם טאג. [דאקומענטירט] [5] און אויף פורים האט ער זייער שטרענג אכטונג געגעבן, אז מען זאל נישט מאכן קיין חוזק פון תלמידי חכמים. [דאקומענטירט] [5] אזעלכע מנהגים, און די תורות ביי די סעודות, זענען שפעטער אריין אין ספרים ווי די הגדה של פסח "דברי יואל עם מנהגים" און דער "מחזור דברי יואל", וואס די אידישע וויקיפעדיע רעכנט אויס. [דאקומענטירט] [7] היינט קומען סאטמארער חסידים זיך צוזאמען אויף שמחת תורה און אויף כ"א כסלו, דעם טאג פון זיין ראטעווונג, און מען פראוועט טישן אויף כ"ו אב, דעם טאג פון זיין הסתלקות. [דאקומענטירט] [8] צי ער האט אין זיינע יארן געזאגט באשטימטע דרשות אויף יענע טעג, זאגט דער מקור נישט. [אומקלאר/מחלוקת]

8.2 שו"ת "דברי יואל" · 4:13:00–4:20:00

א רב אין א שטאט איז נישט נאר א דרשן; ער איז קודם כל א מורה הוראה, וואס ענטפערט אויף שאלות. [דאקומענטירט] דאס איז דער צווייטער טייל פון דער ירושה: די תשובות, אין שו"ת "דברי יואל". [דאקומענטירט] [5]

אויף "אוצר מהרי"ט" ווערט דער שו"ת איינגעטיילט ווי א שולחן ערוך: אורח חיים, יורה דעה, אבן העזר און חושן משפט, און נאך א טייל "השמטות". [דאקומענטירט] [13] פאר דעם קומען צוויי הקדמות: איינע פון זיין פלימעניק, ר׳ משה טייטלבוים, דער "ברך משה", וואס איז נאך אים געווארן סאטמארער רבי; און איינע פון דעם מוציא לאור און מסדר. [דאקומענטירט] [12][11] די אידישע וויקיפעדיע רעכנט דעם שו"ת אין צוויי בענדער. [דאקומענטירט] [7] די העברעאישע און ענגלישע וויקיפעדיעס גיבן קיין צאל. [אומקלאר/מחלוקת] [5][6]

ווען איז דער שו"ת ארויס? [דאקומענטירט] דער שו"ת איז נישט ארויס ביי זיין לעבן. [דאקומענטירט] [11] דער מסדר שרייבט אין זיין הקדמה, אז דער מחבר האט נישט איבערגעלאזט קיין הקדמה, ווייל ער איז אוועק פון דער וועלט פאר דער ספר איז ארויס. [דאקומענטירט] [11] די הקדמה פון דעם "ברך משה" איז אונטערגעשריבן אין ברוקלין, אין חודש טבת, און אין איר דערמאנט ער א תורה וואס ער האט געזאגט "אין ליל שבת קודש פרשת נח, דהאי שתא", דאס הייסט אין יאר תשמ"ב – מער ווי צוויי יאר נאך דער הסתלקות אין אב תשל"ט. [דאקומענטירט] [12] (דאס יאר לייענען מיר פון דער טראנסקריפציע; א געדרוקטער שער-בלאט וועט עס באשטעטיגן.) [אומקלאר/מחלוקת]

ווער איז דער מסדר? [אומקלאר/מחלוקת] ער שרייבט פון זיך, אז ער איז געווען א "בן ביתו של המחבר", און ער חתמ'עט זיך "הצעיר יוסף". [דאקומענטירט] [11] ער דערציילט אז זיין טאטע איז געווען א בן-בית ביים רבי'ן פאר דער מלחמה, און ער דערמאנט א פעטער מיטן פאמיליע-נאמען אשכנזי. [דאקומענטירט] [11] די העברעאישע וויקיפעדיע שרייבט, אז די הקדמה צום שו"ת האט געשריבן זיין סעקרעטאר, ר׳ אפרים אשכנזי. [דאקומענטירט] [5] אין אונזער מקור פאר דעם ספר "על הגאולה ועל התמורה" שטייט דער זעלבער מאן אלס ר׳ אפרים יוסף דוב אשכנזי, דער וואס האט ארויסגעגעבן די אויסגאבע פון תשס"ו. [דאקומענטירט] [10] אז דער "הצעיר יוסף" פון דער הקדמה איז ר׳ אפרים יוסף דוב אשכנזי, איז א שלוס וואס פאסט, אבער מיר האבן עס נישט געזען געשריבן אין איינעם; דעריבער שטייט עס דא אלס אומקלאר. [אומקלאר/מחלוקת]

וויפל תשובות האט ער געשריבן? [דאקומענטירט] דער מסדר שרייבט, אז וואס איז געבליבן איז "ממש מיעוטא דמיעוטא, וכטיפה מן הים מהמון תשובות שכתב במשך קרוב לששים שנה". [דאקומענטירט] [11] טייטש: נאר א קליינטשיקער טייל, ווי א טראפן אין ים, פון די סך תשובות וואס ער האט געשריבן במשך כמעט זעכציג יאר. [דאקומענטירט] פארוואס? [דאקומענטירט] לויט

דעם מסדר, האט ער נישט אפגעהיטן קיין קאפיעס פון זיינע תשובות, ווייל ער איז געווען אזוי פארנומען; א טייל האט דער מסדר'ס טאטע אפגעשריבן פאר דער מלחמה, א טייל האט ער אליין אפגעשריבן אין די שפעטערע יארן, און דעם רעשט האט מען צונויפגעזאמלט פון די וואס האבן באקומען די בריוו – אמאל פון דעם אריגינאל, אמאל נאר פון א פאטאקאפיע. [דאקומענטירט] [11] ער שרייבט אויך, אז פיל איז פארלוירן געגאנגען אין דער מלחמה. [דאקומענטירט] [11] און אין פיל תשובות שרייבט דער רבי אליין, אז ער האט שוין געשריבן אויף דעם ענין "אין אן אנדער ארט" – א סימן פון תשובות וואס זענען היינט נישטא. [דאקומענטירט] [11]

צו ווענען האט ער געשריבן? [דאקומענטירט] דער מסדר ברענגט, אז א טייל פון די תשובות זענען געשריבן געווארן צו עלטערע רבנים אין אונגארן און גאליציע פאר דער מלחמה, וואס זענען געווען פיל עלטער פון אים. [דאקומענטירט] [11] אין איין תשובה, אין אורח חיים, סימן ט"ז, צו דעם דראגאמירעשטער רב, שרייבט ער לויט דעם מסדר: "ונשאלתי ע"ז מכמה מקומות וגם מגדולי המדינה". [דאקומענטירט] [11] דער מסדר שרייבט אויך, אז שאלות זענען אנגעקומען "פון אלע עקן וועלט", אבער ער האט נישט געהאט די צייט צו ענטפערן יעדן, און אין פיל תשובות בעט ער מחילה אז דער ענטפער האט זיך פארשפעטיגט אדער אז ער מוז קירצן. [דאקומענטירט] [11] קעראן-קראץ, א היסטאריקער וואס איז שארף קריטיש צו אים, שרייבט, אז שוין אין זשענעווע, אום פסח 1945, האט ער געענטפערט שאלות אין הלכה. [דאקומענטירט] [14]

איין תשובה איז באקאנט אויך אין דער ענגלישער וויסנשאפט. [דאקומענטירט] מגיד ציטירט פון די תשובות אין "דברי יואל", סימן קל"ב, א קורצע תשובה וואס פארבאט צו לייענען די שריפטן פון ר' אברהם יצחק קוק. [דאקומענטירט] [9] מגיד באמערקט, אז דאס איז דאס איינציגע ארט וואו דער רבי דערמאנט דעם רב קוק – נישט אין "ויואל משה" און נישט אין "על הגאולה ועל התמורה". [אומקלאר/מחלוקת] [9] די העברעאישע וויקיפעדיע זאגט אויך, אז ער האט שארף געשריבן קעגן רבנים וואס האבן געשטיצט ציוניזם, אבער דער ציטאט אליין פעלט אין דעם טעקסט וואס מיר האבן אראפגענומען, און מיר בויען אים נישט איבער. [אומקלאר/מחלוקת] [5] די ענטפערס פון דער אנדערער זייט קומען אין קאפיטל 9. [דאקומענטירט]

א תשובה איז אמאל געווארן א ספר. [דאקומענטירט] דער דריטער מאמר אין "ויואל משה", מאמר לשון הקודש, האט זיך אנגעהויבן ווי א לאנגע תשובה צו ר' פנחס הירשפרונג פון מאנטרעאל. [דאקומענטירט] [9][8] אזוי זעט מען, אז ביי אים איז די גרענעץ צווישן "שו"ת" און "שיטה" נישט געווען שטרענג. [אומקלאר/מחלוקת] [9]

אויף וואס זענען די תשובות? [דאקומענטירט] א שטיק פון דער ירושה איז די הלכות פון מקוואות. [דאקומענטירט] דער מסדר שרייבט, אז שוין אין אורשיווא האט ער אליין געפארן פון דארף צו דארף זיך איבערצייגן אז די מקוואות זענען כשר, און ער ווייזט אויף א רשימה וואס דער רבי האט פאר זיך געשריבן וועגן די מקוואות אין דער געגנט. [טראדיציאנעלער באריכט] [11] ער שרייבט אויך, אז דער רבי האט געהאט "שיטה מיוחדת" ווי אזוי צו בויען א מקוה, בעיקר כדי ארויסצוגיין פון דעם חשש פון "ניסוס" לויט דעם רמב"ם און דעם ראב"ד, און ער ווייזט אויף א תשובה פון דעם דברי חיים. [דאקומענטירט] [11] און ער דערציילט, אז די ערשטע מקוה וואס ער האט געבויט אין אמעריקע, אין תש"ב, איז געווען "יחידה במינה", און אז גרויסע רבנים זענען געקומען זי באקוקן. [טראדיציאנעלער באריכט] [11] נאך א נושא איז שמיטה: די אידישע וויקיפעדיע רעכנט א "קונטרס שלש תשובות על עניני שמיטה", און "אוצר מהרי"ט" באשרייבט עס גענויער: דריי תשובות וועגן אתרוגים פון ארץ ישראל אין א שמיטה-יאר. [דאקומענטירט] [7][13]

8.3 די אנדערע ספרים – וואס ער האט אליין געשריבן, און וואס מען האט צוזאמענגעשטעלט · 4:20:00–4:27:00

ווען מען שטעלט אויף א טיש אלע ספרים וואס טראגן דעם סאטמארער רבי'נס נאמען, זעט מען א לאנגע ריי. [דאקומענטירט] אבער נישט אלע זענען געשריבן געווארן אויף דעם זעלבן אופן. [דאקומענטירט] דער פראפעסאר מגיד שרייבט קלאר: ר' יואל טייטלבוים האט "געשריבן נאר צוויי ספרים" – "ויואל משה" און "על הגאולה ועל התמורה". [דאקומענטירט] [9] מגיד זאגט נישט ארויס דעם שלוס, אבער פון זיינע ווערטער קומט ארויס, אז אלע אנדערע ספרים זענען א באזונדערע סארט: תורות וואס ער האט געזאגט, אדער געשריבן אין בריוו און תשובות, און וואס אנדערע האבן צוזאמענגעשטעלט. [אומקלאר/מחלוקת] [9]

אפילו ביי "על הגאולה ועל התמורה" זעט מען ווי אזוי דאס האט געארבעט. [דאקומענטירט] דער רבי שרייבט אליין אין דעם ספר, אז די הקדמה האט ער געשריבן מיט שוועריגקייט, און דעם קונטרס האט ער איבערגעגעבן צו די תלמידים, זיי זאלן אפשרייבן וואס זיי האבן געהערט פון זיין מויל, און ער האט עס איבערגעקוקט ווי ווייט ער האט געקענט – ווייל, ווי ער שרייבט, אין די גאסן זאגט מען אין זיין נאמען זאכן וואס ער האט קיינמאל נישט געזאגט. [דאקומענטירט] [10] אין דעם ספר זענען אויך דא שטיקער וואס זענען אנגעצייכנט "מכתי"ק", פון זיין הייליגער האנטשריפט. [דאקומענטירט] [10] אנדערע ערקלערן עס אנדערש: סאטמארער מקורות האבן געזאגט פאר מגיד, אז אפילו די הקדמה האט מען פאר אים געשריבן, און ער האט עס געלייענט און מסכים געווען. [אומקלאר/מחלוקת] [9] מיר ווייזןביידע נוסחאות. [אומקלאר/מחלוקת]

דער מסדר פון שו"ת "דברי יואל" דערציילט ווי אזוי דאס איז געווען מיט די אנדערע ספרים. [דאקומענטירט] [11] לויט אים, האט דער רבי פאר זיין קראנקהייט נישט געוואלט אז מען זאל דרוקן זיינע חידושים; נאר נאך פיל בעטן האט ער ערלויבט עטלעכע קונטרסים אויף אגדה. [טראדיציאנעלער באריכט] [11] די חידושים וואס ער האט געזאגט אויף די סוגיות וואס מען האט געלערנט אין דער ישיבה, האט מען, לויט אים, ערשט אין תשכ"ד געדרוקט, אויך נאך פיל בעטן. [טראדיציאנעלער באריכט] [11] און נאך דעם שלאג אין תשכ"ח, ווען ער האט שוין נישט געקענט דרשנ'ען ברבים ווי פריער, האט ער – לויט דעם מסדר – אנגעהויבן צו טרייבן אז מען זאל ארויסגעבן אלעס, און כמעט יעדן טאג געפרעגט, ווען וועט דער שו"ת "דברי יואל" ארויסקומען. [טראדיציאנעלער באריכט] [11] דער מסדר שרייבט אויך, אז דער רבי האט געזאגט עטלעכע וואכן פאר זיין הסתלקות, אז ער האט שוין אויפגעשריבן אלעס וואס מען דארף וויסן. [טראדיציאנעלער באריכט] [11] דאס זענען זכרונות פון א בן-בית, אנגעשריבן נאך דער הסתלקות; מיר האבן נישט קיין צווייטן מקור דערויף. [אומקלאר/מחלוקת]

וואס איז אויף דער רשימה? [דאקומענטירט] "אוצר מהרי"ט" טיילט די ספרים איין אין גרופעס. [דאקומענטירט] [13] ערשט זיינע הויפט-ספרים: "ויואל משה", "על הגאולה ועל התמורה", שו"ת "דברי יואל", "דברי יואל" אויף דער תורה און אויף די מועדים. [דאקומענטירט] [13] דערנאך "ספרים נוספים מתורתו": "דברי יואל" אויף סוגיות הש"ס; "אגרות מהרי"ט" אין צוויי טיילן; "טיב לבב" אויף דער תורה אין דריי טיילן; "חידושי תורה" אין דריי טיילן, און באזונדער "חידושי תורה" פון תשט"ז און פון תשי"ז; "חידושי סוגיות"; "אגדות מהרי"ט", ביאורים אויף די אגדות פון ש"ס; "תהלות יואל" אויף תהלים; "דברי יואל" אויף פרקי אבות; א מחזור, זמירות, און צוויי הגדות של פסח. [דאקומענטירט] [13] א באזונדערע גרופע הייסט "ספרי ליקוט", ספרים וואס מען האט צוזאמענגעקליבן פון זיין תורה. [דאקומענטירט] [13] און נאך א גרופע הייסט "העתקות": ספרים און קונטרסים וואס מען האט אפגעשריבן "מלה במלה מהטעיפ"ס" – ווארט ביי ווארט פון די רעקארדירונגען. [דאקומענטירט] [13] אין דער גרופע שטייען "דברות קודש" און קונטרסים "לשון קודש". [דאקומענטירט] [13]

דא פארענטפערט זיך א שאלה וואס איז געבליבן אפן אין אונזערע פריערדיגע אויסצוגן. [דאקומענטירט] די העברעאישע וויקיפעדיע שרייבט "אגרות מהרי"ט", מיט א ריש, וואס הייסט בריוו; די אידישע וויקיפעדיע שרייבט "אגדות מהרי"ט", מיט א דלת. [דאקומענטירט] [5][7] לויט דער רשימה אויף "אוצר מהרי"ט" זענען עס צוויי באזונדערע ספרים: "אגרות מהרי"ט" – בריוו, אין צוויי טיילן, וואס דער ערשטער טייל הייסט "דברי יואל – מכתבים"; און "אגדות מהרי"ט" – ביאורים אויף די אגדות פון ש"ס. [דאקומענטירט] [13] די העברעאישע וויקיפעדיע דאטירט די צוויי בענדער מכתבים אין תש"מ–תשמ"א – אויך נאך דער הסתלקות. [דאקומענטירט] [5] (מיר האבן נאך נישט געזען די שער-בלעטער; דאס איז א רשימה פון א וועבזייטל.) [אומקלאר/מחלוקת]

"דברות קודש" און "לשון קודש" – איז דאס איין ספר אדער צוויי? [אומקלאר/מחלוקת] די ענגלישע וויקיפעדיע באשרייבט "דברות קודש" אלס דרשות וואס ער האט געזאגט ביי שלש סעודות. [דאקומענטירט] [6] די העברעאישע וויקיפעדיע באשרייבט "לשון קודש" אלס דברי תורה פון זיין מויל, געזאגט ביי שלש סעודות, בעיקר אויף זיין שיטה קעגן ציוניזם. [דאקומענטירט] [5] "אוצר מהרי"ט" רעכנט זיי ביידע אין דער גרופע פון "העתקות", אלס צוויי נעמען. [דאקומענטירט] [13] צי עס זענען צוויי ספרים, אדער איין סעריע אין צוויי אויסגאבעס, האבן מיר נישט געפונען. [אומקלאר/מחלוקת]

א פאר ספרים אויף דער ענגלישער רשימה געפינען מיר נישט אויף די אנדערע רשימות. [אומקלאר/מחלוקת] די ענגלישע וויקיפעדיע רעכנט א ספר "רב טוב" אויף חומש. [דאקומענטירט] [6] אויף "אוצר מהרי"ט" און אויף דער אידישער וויקיפעדיע האבן מיר דעם נאמען נישט געזען. [אומקלאר/מחלוקת] [7][13] (דאס איז נישט צו פארמישן מיט דער ארגאניזאציע "רב טוב" פון

קאפיטל 5.) [דאקומענטירט] די ענגלישע וויקיפעדיע דערמאנט אויך א קורצע הקדמה וואס ער האט געשריבן צו מסכת שבת, פאר א דרוק אין רומעניע אין די יארן פון חורבן; דאס יאר און דער דרוקער זענען נישט באקאנט. [אומקלאר/מחלוקת] [6]

און דערנאך קומען ספרים וואס זיינע חסידים האבן צוזאמענגעשטעלט פון זיינע תורות, שמועסן און הדרכות. [דאקומענטירט] די העברעאישע וויקיפעדיע רעכנט צווישן זיי "זכר צדיק לברכה" אין פינף טיילן און "ניצוצי תומר". [דאקומענטירט] [5] די אידישע וויקיפעדיע לאזט איר רשימה אפן מיט די ווערטער "און פיל נאך". [דאקומענטירט] [7]

וואס לערנט מען פון דעם אלעם? [אומקלאר/מחלוקת] עס זענען דא דריי סארטן ספרים. [אומקלאר/מחלוקת] איינס: וואס ער האט אליין געשריבן, ווי "ויואל משה". [דאקומענטירט] [9] צוויי: תשובות און בריוו וואס ער האט געשריבן, אבער וואס אנדערע האבן צונויפגעזאמלט און געדרוקט, מערסטנס נאך דער הסתלקות. [דאקומענטירט] [5][11] דריי: דרשות וואס ער האט געזאגט, און וואס תלמידים האבן אפגעשריבן – פון זכרון, פון נאטיצן, אדער ווארט ביי ווארט פון א רעקארדירונג. [דאקומענטירט] [13][10] ועלכער באנד פון "דברי יואל" געהערט צו וועלכער סארט, זאגט קיין מקור וואס מיר האבן געזען. [אומקלאר/מחלוקת]

8.4 זיין דרך: למדנות, דרוש, און די פוסקים אויף וועמען ער האט זיך געשטיצט · 4:27:00–4:32:00

ווי האט ער געלערנט? [דאקומענטירט] דער מסדר פון שו"ת "דברי יואל" דערציילט, אז אין קראלי האבן מענטשן געזאגט אז דער רב דרשנ'ט אן זיך פריער צוגרייטן; דער סעלישער רב, וואס האט אים איינמאל געהערט, האט נאכדעם געזאגט פאר די מסובים, אז ער האט פריער געצווייפלט, וויל רבנים גרייטן זיך געווענליך צו, אבער איצט האט ער געזען אז עס איז אמת. [טראדיציאנעלער באריכט] [11] ער דערציילט אויך, אז אויף שבועות זענען יעדעס יאר געקומען פיל תלמידי חכמים הערן דעם פלפול וואס דער רבי האט געזאגט ביים קידוש, אויף דער סוגיא וואס מען האט געלערנט אין דער ישיבה. [טראדיציאנעלער באריכט] [11] דאס זענען זכרונות פון זיין הויז, און מיר ברענגען זיי אלס אזעלכע. [טראדיציאנעלער באריכט]

ער האט ליב געהאט א פלפול, אבער ער האט אונטערגעשיידט צווישן א פלפול און א פסק. [דאקומענטירט] אין "ויואל משה" שרייבט ער: "ואף שבפלפול אפשר לומר כמה תירוצים אף שאין זכר למו בדברי הראשונים אבל לדינא אין לנו אלא דברי הראשונים ז"ל" (מאמר ישוב ארץ ישראל, סימן ק"ו). [דאקומענטירט] [3] טייטש: הגם אין א פלפול קען מען זאגן פיל תירוצים, אפילו אזעלכע וואס די ראשונים דערמאנען נישט, אבער פאר דער הלכה האבן מיר נאר די ווערטער פון די ראשונים. [דאקומענטירט] און אין אן אנדער סימן: "קשה להעמיד הלכה על המצאות סברות חדשות שאין להם זכר בגמ' ובראשונים" (מאמר ישוב ארץ ישראל, סימן ל"ח). [דאקומענטירט] [3] טייטש: עס איז שווער צו בויען א הלכה אויף נייע סברות וואס האבן קיין זכר נישט אין גמרא און ראשונים. [דאקומענטירט] אמאל שרייבט ער אויס א לאנגן חשבון, און דערנאך זאגט ער אליין: "הנה כתבתי כל זה יען שהאמת הוא כן, אבל לדינא בנידון דידן אין נפקא מינה" (מאמר שלש שבועות, סימן קי"ח). [דאקומענטירט] [2] טייטש: דאס אלעס האב איך געשריבן ווייל דאס איז דער אמת, אבער פאר דעם דין אין אונזער פאל איז קיין נפקא מינה נישט. [דאקומענטירט]

דאס איז דער זעלבער כלל וואס ער זאגט אויף זיין גאנצן ספר. [דאקומענטירט] צום סוף פון מאמר ישוב ארץ ישראל שרייבט ער: "יראה כי לא חדשתי דבר מדעתי במה שנוגע לדינא" (מאמר ישוב ארץ ישראל, סימן קנ"ח). [דאקומענטירט] [3] טייטש: מען וועט זען אז איך האב נישט מחדש געווען קיין זאך פון מיין אייגענעם קאפ, אין דעם וואס איז נוגע צו דער הלכה. [דאקומענטירט] און ער שרייבט, אז ווער עס וויל וויסן די מיינונג פון די ראשונים, קען זי נאך געפינען: "אבל למבקשי האמת אשר אינם מתחשבים כלל עם השפעת כל הדור הזה ורוצים לידע דעת הראשונים, להם פסיעותיהם ועקבותיהם עדיין ניכרים" (מאמר שלש שבועות, סימן ק"ע). [דאקומענטירט] [2] טייטש: אבער פאר די וואס זוכן דעם אמת, און רעכענען זיך נישט מיט דער השפעה פון דעם גאנצן דור, און ווילן וויסן די מיינונג פון די ראשונים – פאר זיי זענען די טריט און די שפורן פון די ראשונים נאך צו דערקענען. [דאקומענטירט]

אויף וועמען האט ער זיך געשטיצט? [דאקומענטירט] ווי מיר האבן געזען אין קאפיטל 6, שרייבט די העברעאישע וויקיפעדיע אז זיין סעקרעטאר האט אין דער הקדמה צום שו"ת אנגערופן דעם דברי חיים פון צאנז "ראש וראשון" פון די פוסקים אויף וועמען ער האט זיך געשטיצט, און נאך אים דעם חתם סופר, דעם מהר"ם שיק און דעם נודע ביהודה. [דאקומענטירט] [5] אין דער טראנסקריפציע פון דער הקדמה אויף "אוצר מהרי"ט" האבן מיר די ווערטער "ראש וראשון" נישט געפונען; אפשר

שטייען זיי אין אן אנדער ארט, אדער די טראנסקריפציע איז נישט גאנץ. [אומקלאר/מחלוקת] [11] אין "על הגאולה ועל התמורה" זעט מען אייניגע פון די עמודים אין דער ארבעט: ביי דער שאלה פון מלחמה ברענגט ער דעם נודע ביהודה און דעם חתם סופר, און ביי דער סכנה פון ארייננגיין אין בנינים וואס אפיקורסים האבן געבויט ברענגט ער דעם מהר"ם שיק. [דאקומענטירט]

[10]

אבער דאס איז נישט געווען א מעכאנישע נאכפאלגונג. [דאקומענטירט] ער האט געקענט שרייבן אויף דעם חתם סופר אליין: "וביותר אני תמה על החתם סופר שבתשובותיו או"ח סי' פ"ע הביא דברי הירושלמי הללו והכריע להלכה כדעת המאן דאמר בירושלמי דבנין לשעה לא הוי בנין" (מאמר שלש שבועות, סימן ס"ג). [דאקומענטירט] [2] טייטש: און מער פון אלעמען וואונדער איך זיך אויף דעם חתם סופר, וואס ברענגט אין זיינע תשובות דעם ירושלמי און פסק'נט ווי דער מאן דאמר אז א בנין פאר א שעה איז נישט קיין בנין. [דאקומענטירט] און ווי מיר האבן געזען אין קאפיטל 6, ביי טוישן דעם נוסח האט ער געפסק'נט ווי דער דברי חיים, נישט ווי דער חתם סופר. [דאקומענטירט] [5]

מגיד באשרייבט נאך א צד פון זיין דרך: אנשטאט צו פארגלייכן איין גמרא מיט אן אנדערער, ווי די בעלי התוספות, פארגלייכט ער אפט וואס די גמרא זאגט מיט דער היינטיגער וועלט – א צייט פאר משיח'ס קומען; און דאס, שרייבט מגיד, ווערט דער יסוד פון זיין גאנצער שיטה. [אומקלאר/מחלוקת] [9] דאס איז מגידס פירוש. [אומקלאר/מחלוקת]

און ער האט נישט געוואלט אז מען זאל לערנען נאר פון קיצורים. [דאקומענטירט] אין מאמר לשון הקודש שרייבט ער: "וודאי שעדיף יותר הלומד ממקור דברי התלמוד והראשונים עם הטור וב"י אבל גם הלומד השו"ע עם נושאי כליו הנ"ל אינו דומה למ"ש המהרש"א על השו"ע בזמנו" (מאמר לשון הקודש, סימן ל"ה). [דאקומענטירט] [4] טייטש: עס איז זיכער בעסער ווער עס לערנט פון דעם מקור, פון דער גמרא און די ראשונים, מיט דעם טור און דעם בית יוסף; אבער אויך ווער עס לערנט שולחן ערוך מיט די נושאי כלים איז נישט ווי דאס וואס דער מהרש"א האט געשריבן אויפן שולחן ערוך אין זיין צייט. [דאקומענטירט] און גלייך דערנאך: "הבוחר בספרי הקיצורים זו דרך קצרה וארוכה כי מעולם לא יוכל לדעת שום דין כהלכתו" (מאמר לשון הקודש, סימן ל"ו). [דאקומענטירט] [4] טייטש: ווער עס קלייבט זיך אויס די ספרים פון קיצורים, גייט א קורצן וועג וואס איז לאנג, ווייל ער וועט קיינמאל נישט קענען וויסן קיין דין ווי עס דארף צו זיין. [דאקומענטירט]

די אידישע וויקיפעדיע ברענגט א מעשה, אז דער ווינער רב, ר' עזריאל יהודה לעבאוויטש, איז געקומען צו אים אויף יום טוב, און ערקלערט אז דער גדול הדור האט דעם דין פון א רבי מובהק; דער רבי האט אים געפרעגט, פון וואו ער ווייסט אז ער איז דער גדול הדור, און דער ווינער רב האט געענטפערט, אז ער האט באקומען הוראה פון דעם לבושי מרדכי פון מאד, און אזוי פסק'נט ער. [טראדיציאנעלער באריכט] [7] דאס ווערט דערציילט, נישט דאקומענטירט. [טראדיציאנעלער באריכט]

8.5 ווי מען לערנט די ספרים היינט · 4:32:00–4:35:00

די ספרים זענען נישט געבליבן אויף דער פאליצע. [דאקומענטירט] אויף דעם וועבזייטל "אוצר מהרי"ט" שטעלן פרייוויליגע ארויף דעם טעקסט פון "ויואל משה", "על הגאולה ועל התמורה", שו"ת "דברי יואל" און "דברי יואל" אויף דער תורה, סימן נאך סימן און סדרה נאך סדרה, מיט א באמערקונג אז דער טעקסט איז נאר "לצרכי לימוד ועיון", נישט פאר מסחר. [דאקומענטירט] [13] די מועדים, די אנדערע ספרים און די העתקות פון די רעקארדירונגען שטייען דארט נאך אלס "בקרוב". [דאקומענטירט] [13] דאס הייסט, אז מען ארבעט נאך היינט אויף צו ברענגען די תורה צו לערנער. [אומקלאר/מחלוקת]

אויך זיין קול איז געבליבן. [דאקומענטירט] די העברעאישע וויקיפעדיע ווייזט אויף רעקארדירונגען פון זיינע דרשות אין דער נאציאנאלער ביבליאטעק אין ירושלים, און אויף א רעקארדירונג פון א חנוכה-ליכט צינדן מיט די ברכות און א דרשה. [דאקומענטירט] [5] און "אוצר מהרי"ט" באשרייבט, ווי מיר האבן געזען, ספרים וואס מען האט אפגעשריבן ווארט ביי ווארט פון די רעקארדירונגען. [דאקומענטירט] [13]

אויסער די חסידים לערנט מען היינט די ספרים אויך אויף אנדערע שפראכן. [דאקומענטירט] אין 2024 איז ארויס אויף ענגליש א ספר פון אויסגעקליבענע שטיקער, "Teachings from the Satmar Rebbe", פון "דברי יואל" און "ויואל משה", בערך 280 זייטן. [דאקומענטירט] [16] פראפעסאר מגיד, אין זיין ספר וואס איז פריי צו לייענען אויף דער אינטערנעט, האט

איבערגעזעצט גרויסע שטיקער פון "ויואל משה" און "על הגאולה ועל התמורה" אויף ענגליש, און ער ווייזט אויך אויף "ויואל משה הבהיר", ברוקלין 2015, און אויף אן ענגלישע איבערזעצונג פון דער הקדמה צו "ויואל משה". [דאקומענטירט] [9]
מגיד איז נישט קיין חסיד, און זיין ספר איז א וויסנשאפטלעכע ארבעט; זיין שטעלונג צו דער שיטה איז זיין אייגענע. [אומקלאר/מחלוקת] [9]

ווי לערנט מען די ספרים אין די סאטמארער בתי מדרשים און ישיבות? [אומקלאר/מחלוקת] דא מוזן מיר זיין ערליך: אין די מקורות וואס מיר האבן נאכגעקוקט, האבן מיר נישט געפונען קיין באשרייבונג פון א סדר – למשל א שיעור יעדע וואך אין "דברי יואל" אויף דער סדרה. [אומקלאר/מחלוקת] מען דערציילט אז מען לערנט די ספרים, אבער ווי, ווען און ווי פיל – דאס ווארט אויף א מקור, אדער אויף א געשפרעך מיט מענטשן פון דער קהלה. [טראדיציאנעלער באריכט] מיר האבן עס ארייגעשטעלט אין דער רשימה פון אפענע שאלות. [דאקומענטירט]

וואס מען קען זאגן, איז דאס וואס שטייט אויף דער פאליצע אליין. [דאקומענטירט] דער סאטמארער רב האט געשריבן איין גרויסן ספר פון שיטה, און א קונטרס; ער האט געלאזט תשובות, וואס אנדערע האבן צונויפגעזאמלט; און א סך תורות, וואס תלמידים האבן אפגעשריבן און צוגעגרייט. [דאקומענטירט] [7][11][9] דער אידישע וויקיפעדיע'ס ווערטער "און פיל נאך" זענען נאך אלץ אמת: נאך היינט ווערן ארויסגעגעבן נייע ספרים פון זיין תורה. [אומקלאר/מחלוקת] [7]

אבער א ספר שטייט נישט אויסער דער צייט. [דאקומענטירט] די זעלבע ווערטער וואס איינער לערנט מיט התלהבות, האט אן אנדערער גדול שארף אפגעפרעגט. [דאקומענטירט] פון "ויואל משה" האבן מיר געהערט אין קאפיטל 7; אין דעם קומענדיגן קאפיטל הערן מיר די וואס האבן נישט מסכים געווען – יעדער מיט זיינע אייגענע ווערטער, און יעדע תשובה דערנעבן. [דאקומענטירט]

2. בילדער און פילם-מאטעריאל

כללים פאר אלע בילדער אין דעם קאפיטל: נאר מענער; קיין פרויען און קיין מיידלעך – אויך נישט אין המון-בילדער; קיין קירכן, טורעמס מיט צלמים, קריסטלעכע סימנים; קיין סטאטועס פון מענטשן; קיין אויפשריפטן מיט פרויען-נעמען. דער עיקר פון דעם קאפיטל איז ספרים: שער-בלעטער, זייטן און די ציטירטע שורות, מיט די ווערטער אונטערגעשטראכן – נאר פון אמת'ע סקאנס, קיינמאל נישט א קינסטלעכע "רעקאנסטרוקציע" פון א בלאט. פון רבי יואל: נאר בילדער מיט א באשטעטיגטן מקור און יאר (1936/1938 ביי דער באן-סטאנציע אין סאטמאר; 1958 ביי דעם התאחדות הרבנים) – אלע אויף Wikimedia Commons, פובליק דאמעין. ביי בילדער פון ספרים-געשעפטן אדער בתי מדרשים פון היינט: נאר מיט רשות, און נאר מענער.

#	אונטער-טייל	וואס צו ווייזן	וואו צו באקומען	באמערקונג
1	8.0	דער דיאגראם 4.4 פון קאפיטל 7 ווערט צו איין ספר "ויואל משה" אויף א פאליצע; די קאמערע פארט ווייטער צו א ריי בענדער "דברי יואל"; דער קעפל "קאפיטל 8: זיינע ספרים און תורה-ירושה"	אייגענע גראפיק; א פאטא פון א פאליצע (אייגענע אויפנאמע)	המשך פון דעם סוף פון קאפיטל 7
2	8.1	דער רבי, 1958, ביי דעם התאחדות הרבנים	Wikimedia Commons, JTeitelbaum.jpg	[20]; יאר אויפן עקראן
3	8.1	דער שער-בלאט פון "דברי יואל על התורה"	אוצר מהרי"ט (בילד "שער דברי יואל על התורה"), אדער HebrewBooks.org	נאר מיט רשות פון דעם וועבזייטל; אדער א סקאן פון א געדרוקטן ספר

#	אונטער-טייל	וואס צו ווייזן	וואו צו באקומען	באמערקונג
4	8.1	דער אינהאלט-צעטל פון "דברי יואל על התורה" לויט די חומשים און סדרות (א בילד פון דעם עקראן אדער א רשימה)	אוצר מהרי"ט, דער בלאט "דברי יואל על התורה"	א פשוטע גראפיק: פינף חומשים + "מהדורא תניינא"
5	8.1	די גראפיק "וויפל בענדער?" (טייל 4.3)	אייגענע גראפיק	אלע דריי צאלן גלייך גרויס
6	8.1	"על הגאולה ועל התמורה", דער סימן מיט "דברי תורה, שבועות תשי"ז"	סקאן פון דער אויסגאבע ברוקלין תשס"ו	די ווערטער אונטערגעשטראכן
7	8.1	דער שער-בלאט פון "אור החיים" על התורה	HebrewBooks.org	נאר דער שער-בלאט
8	8.1	דער ענגלישער ספר פון מגיד – דער אומשלאג (אן מענטשן-בילדער) און דער זייטל וואו "ניַין דיקע בענדער" שטייט	UC Press / Luminos, אפן צו לייענען	נאר דער טעקסט
9	8.1	א מדרש תנחומא, פרשת כי תשא – דער שער-בלאט און דער מאמר "כיון שהגיע לפרשת שקלים"	HebrewBooks.org	פאר דער דרשה פון תרפ"ב
10	8.1	א ריי בענדער אויף א טיש אין א בית מדרש ביי נאכט (אן מענטשן, אדער נאר מענער פון הינטן)	אייגענע אויפנאמע מיט רשות	אטמאספער
11	8.2	דער שער-בלאט פון שו"ת "דברי יואל"	אוצר מהרי"ט (בילד "שו"ת דברי יואל"), אדער HebrewBooks.org	א סקאן
12	8.2	די גראפיק "דער בנין פון שו"ת דברי יואל" (טייל 4.4)	אייגענע גראפיק	די פיר חלקים לייכטן איינס נאך דעם אנדערן
13	8.2	דער ערשטער בלאט פון "הקדמת המוציא לאור", מיט די ווערטער "כטיפה מן הים" אונטערגעשטראכן	א סקאן פון א געדרוקטן ספר (נישט פון דער טראנסקריפציע)	אויב קיין סקאן – נאר דער ציטאט אויפן עקראן, אן א בילד פון א בלאט
14	8.2	דער סוף פון דער הקדמה פון דעם "ברך משה", וואו "ברוקלין ... טבת" שטייט	א סקאן פון א געדרוקטן ספר	דאס יאר באשטעטיגן אויפן בלאט
15	8.2	א פארטרעט פון ר' משה טייטלבוים, דעם "ברך משה"	Wikimedia Commons – זוכן Moshe Teitelbaum, און קאנטראלירן מקור און ליצענץ	נאר א פארטרעט; קאנטראלירן די ליצענץ
16	8.2	אלטע בריוו-קאנווערטן און א פאטאקאפיע-מאשין פון די 1970ער (גענעריש)	Wikimedia Commons	פאר "צוניפגעזאמלט פון די וואס האבן באקומען די בריוו"
17	8.2	א מקוה-געביידע פון דרויסן (גענעריש, אן אויפשריפטן) אדער א דיאגראם פון א מקוה	Wikimedia Commons, אדער אייגענע גראפיק	קיין מענטשן; נישט קיין אינעווייניג-בילד
18	8.2	אתרוגים אין א קעסטל	Wikimedia Commons, קאטעגאריע "Etrog"	פאר דעם קונטרס פון דריי תשובות
19	8.3	"על הגאולה ועל התמורה", דער סימן "ולזה מסרתי הענין להתלמידים"	סקאן פון דער אויסגאבע ברוקלין תשס"ו	אונטערשטרייכן; דערנאך א סימן מיט "מכתי"ק"

#	אונטער-טייל	וואס צו ווייזן	וואו צו באקומען	באמערקונג
20	8.3	די גראפיק "דריי סארטן ספרים" (טייל 4.2)	אייגענע גראפיק	א, ב, ג ווערן אנגעצונדן
21	8.3	די רשימה פון ספרים, ווי א ראלנדיקע קאלאנע אויפן עקראן	אייגענע גראפיק לויט טייל 4.5	נאר טיטלען
22	8.3	שער-בלעטער פון "טיב לבב", "חידושי תורה", "אגדות מהרי"ט" און "אגרות מהרי"ט"	HebrewBooks.org אדער א סקאן פון געדרוקטע ספרים	ווען א שער-בלאט איז נישט צו געפינען – נאר דער טיטל אויפן עקראן
23	8.3	אן אלטער רעל-טעיפ-רעקארדער אדער קאסעטן (גענעריש)	Wikimedia Commons	פאר די "העתקות מהטעיפ"ס"
24	8.4	"ויואל משה", מאמר ישוב ארץ ישראל, סימן ק"ו – די שורה "אבל לדינא אין לנו אלא דברי הראשונים"	סקאן פון דער אויסגאבע ברוקלין תשס"ו	אונטערשטרייכן
25	8.4	"ויואל משה", מאמר שלש שבועות, סימן ס"ג – "וביותר אני תמה על החתם סופר"	סקאן פון דער אויסגאבע ברוקלין תשס"ו	אונטערשטרייכן
26	8.4	פארטרעטן פון דעם דברי חיים פון צאנז און פון דעם חתם סופר; שער-בלעטער פון "נודע ביהודה" און שו"ת מהר"ם שיק	Wikimedia Commons; HebrewBooks.org	בלויז מענער-פארטרעטן; ביים חתם סופר – דער באקאנטער ליטאגראף
27	8.4	די גראפיק "פלפול און פסק" (טייל 4.6)	אייגענע גראפיק	
28	8.4	"ויואל משה", מאמר לשון הקודש, סימנים ל"ה–ל"ו	סקאן פון דער אויסגאבע ברוקלין תשס"ו	אונטערשטרייכן "דרך קצרה וארוכה"
29	8.5	דער וועבזייטל "אוצר מהרי"ט" אויף א טעלעפאן אדער קאמפיוטער (בלויז טעקסט, קיין רעקלאמעס)	א סקרין-אויפנאמע	אן בילדער פון מענטשן אויפן זייטל
30	8.5	דער אומשלאג פון "Teachings from the Satmar Rebbe" (2024)	דער ארויסגעבער / א ביכער-געשעפט	נאר אויב דער אומשלאג האט קיין פרויען און איז ערלויבט צו ווייזן
31	8.5	אן אלטער מיקראפאן אדער א רעקארדער (גענעריש); א ריכטיגע רעקארדירונג פון דעם רבי'נס קול, אויב די ביבליאטעק גיט רשות	National Library of Israel, אפטיילונג פאר קלאנג	נאר מיט רשות; דער טעקסט אויפן עקראן
32	8.5	צוריק צו דער פאליצע; די קאמערע פארט אוועק; איבערגאנג צו קאפיטל 9	אייגענע אויפנאמע	

3. אויפשריפטן אויפן עקראן

#	אונטער-טייל	אויפשריפט	מקור / באמערקונג
1	8.0	קאפיטל 8 · זיינע ספרים און תורה-ירושה	
2	8.1	"דער מחבר פון די ספרים ויואל משה און דברי יואל" – אידישע וויקיפעדיע	[7] – ציטאט

#	אונטער-טייל	איפשריפט	מקור / באמערקונג
3	8.1	דברי יואל על התורה: בראשית · שמות · ויקרא · במדבר · דברים · מהדורא תניינא (במדבר, דברים)	[13]
4	8.1	דברי יואל על המועדים	[13]
5	8.1	וויפל בענדער? אכט אויף דער תורה + אכט אויף די מועדים (yi.wiki) · ניַין אין גאנצן (מגיד) · פינף אין איין סעט (נאציאנאלע ביבליאטעק)	[7][9][17] – [אומקלאר/מחלוקת]
6	8.1	"דברי תורה", שבועות תשי"ז – געדרוקט ביי זיין לעבן	[10]
7	8.1	"א מייסטערהאפטער דרשן ... א זייער אריגינעלער לייענער פון די אלטע טעקסטן" – מגיד (טייטש)	[9]
8	8.1	דער "אור החיים" – "סיי אין ויואל משה, סיי אין דברי יואל" – מגיד	[9]
9	8.1	"דברי יואל", באנד 6, זייט 187 – לויט מגיד (צוריק-טייטש)	[9] – [אומקלאר/מחלוקת]
10	8.1	א דרשה פון תרפ"ב: מדרש תנחומא, פרשת כי תשא · דער האלבער שקל = אחדות	[11]
11	8.1	שמחת תורה · כ"א כסלו · כ"ו אב	[8]
12	8.2	שו"ת דברי יואל: הקדמות · אורח חיים · יורה דעה · אבן העזר · חושן משפט · השמטות	[13]
13	8.2	צוויי בענדער – אידישע וויקיפעדיע · העברעאישע און ענגלישע וויקיפעדיע: קיין צאל	[7][5][6] – [אומקלאר/מחלוקת]
14	8.2	די הקדמה פון דעם "ברך משה": ברוקלין, טבת תשמ"ב	[12] – לויט דער טראנסקריפציע
15	8.2	"הצעיר יוסף", דער מסדר – ר' אפרים יוסף דוב אשכנזי?	[11][5][10] – [אומקלאר/מחלוקת]
16	8.2	"וכטיפה מן הים מהמון תשובות שכתב במשך קרוב לששים שנה"	[11] – ציטאט
17	8.2	"ונשאלתי ע"ז מכמה מקומות וגם מגדולי המדינה" – שו"ת דברי יואל, אורח חיים ט"ז (לויט דעם מסדר)	[11] – ציטאט
18	8.2	פסח 1945, זשענעוועו: ענטפערט שאלות אין הלכה – קערן-קראַץ	[14]
19	8.2	שו"ת דברי יואל, סימן קל"ב – לויט מגיד	[9]
20	8.2	מאמר לשון הקודש: אנגעהויבן ווי א תשובה צו ר' פנחס הירשפרונג	[9][8]
21	8.2	די ערשטע מקוה אין אמעריקע: תשי"ב – לויט דעם מסדר	[11] – [טראדיציאנעלער באריכט]
22	8.2	קונטרס שלש תשובות – אתרוגי ארץ ישראל אין א שמיטה-יאר	[13][7]
23	8.3	"געשריבן נאר צוויי ספרים": ויואל משה · על הגאולה ועל התמורה – מגיד	[9]
24	8.3	"על הגאולה ועל התמורה": די הקדמה – ער אליין? אדער געשריבן פאר אים און ער האט מסכים געווען?	[10][9] – [אומקלאר/מחלוקת]
25	8.3	תשכ"ד: חידושים אויף סוגיות געדרוקט · תשכ"ח: "מען זאל ארויסגעבן אלעס" – לויט דעם מסדר	[11] – [טראדיציאנעלער באריכט]
26	8.3	אגרות מהרי"ט = בריוו (ב' חלקים) · אגדות מהרי"ט = אגדות הש"ס – צוויי ספרים	[13]; [5][7]

#	אונטער-טייל	איפשריפט	מקור / באמערקונג
27	8.3	דברי יואל – מכתבים: תש"מ–תשמ"א	[5]
28	8.3	העתקות "מלה במלה מהטעיפ"ס": דברות קודש · לשון קדשו	[13]
29	8.3	"רב טוב" אויף חומש – נאר אין דער ענגלישער וויקיפעדיע	[6] – [אומקלאר/מחלוקת]
30	8.3	זכר צדיק לברכה (5 טיילן) · ניצוצי תומר – פון די חסידים	[5]
31	8.3	א. ער אליין · ב. זיינע תשובות און בריוו, צונויפגעזאמלט · ג. זיינע דרשות, אפגעשריבן	אונזער איינטיילונג – [אומקלאר/מחלוקת]
32	8.4	"אבל לדינא אין לנו אלא דברי הראשונים ז"ל" – ויואל משה, מאמר ישוב ארץ ישראל, סימן ק"ו	[3] – ציטאט
33	8.4	"קשה להעמיד הלכה על המצאות סברות חדשות" – סימן ל"ח	[3] – ציטאט
34	8.4	"יראה כי לא חדשתי דבר מדעתי במה שנוגע לדינא" – סימן קנ"ח	[3] – ציטאט
35	8.4	דער דברי חיים · דער חתם סופר · דער מהר"ם שיק · דער נודע ביהודה	[5]
36	8.4	"וביותר אני תמה על החתם סופר" – מאמר שלש שבועות, סימן ס"ג	[2] – ציטאט
37	8.4	"הבוחר בספרי הקיצורים זו דרך קצרה וארוכה" – מאמר לשון הקודש, סימן ל"ו	[4] – ציטאט
38	8.5	אוצר מהרי"ט – "לצרכי לימוד ועיון"	[13]
39	8.5	Teachings from the Satmar Rebbe :2024	[16]
40	8.5	ויואל משה הבהיר · ברוקלין 2015 – לויט מגיד	[9]
41	8.5	קאפיטל 9 · מחלוקות, קריטיקער און אנדערע מיינונגען	

4. צייט-ליניע און דיאגראמען

4.1 צייט-ליניע: ווען זענען די ספרים געשריבן און געדרוקט געווארן (צו ווייזן אין 8.1–8.3)

יאר	וואס	מקור / סטאטוס
תרפ"ב (1921–22)	א דרשה אויף דעם האלבן שקל – דערביישפיל אין דער הקדמה צום שו"ת	[11]
פאר דער מלחמה	תשובות צו עלטערע רבנים; א טייל אפגעשריבן פון דעם מסדר'ס טאטע	[11] – [טראדיציאנעלער באריכט]
פסח 1945	זשענעווע: ענטפערט שאלות אין הלכה	[14]
תשי"ב (1951–52)	די ערשטע מקום וואס ער האט געבויט אין אמעריקע	[11] – [טראדיציאנעלער באריכט]
תשט"ז, תשי"ז (1955–57)	"חידושי תורה" מיט די נעמען פון די יארן; "דברי תורה" פון שבועות תשי"ז – געדרוקט ביי זיין לעבן	[10] ;[7][13]
תש"ך, תשכ"א (1959–61)	"ויואל משה" (דער ערשטער דרוק – זע קאפיטל 7)	[9] – [אומקלאר/מחלוקת]
תשכ"ד (1963–64)	די חידושים אויף די סוגיות פון דער ישיבה – געדרוקט נאך פיל בעטן	[11] – [טראדיציאנעלער באריכט]
תשכ"ז (1967)	"על הגאולה ועל התמורה"	[10]

יאר	וואס	מקור / סטאטוס
אדר תשכ"ח (פעברואר 1968)	דער שלאג; לויט דעם מסדר: "מען זאל ארויסגעבן אלעס"	[5]; [11] – **[טראדיציאנעלער באריכט]**
כ"ו אב תשל"ט (19 אויגוסט 1979)	די הסתלקות	[5]
תש"מ–תשמ"א (1980–81)	"דברי יואל – מכתבים", צוויי בענדער	[5]
טבת תשמ"ב (1981–82)	די הקדמה פון דעם "ברך משה" צו שו"ת "דברי יואל"	[12] – לויט דער טראנסקריפציע
נישט באקאנט	"דברי יואל" אויף דער תורה און אויף די מועדים	– **[אומקלאר/מחלוקת]**
2015	"ויואל משה הבהיר", ברוקלין	[9]
2024	"Teachings from the Satmar Rebbe" – אויסגעקליבענע שטיקער אויף ענגליש	[16]
2026	"אוצר מהרי"ט" – דער טעקסט פון די ספרים אויף דער אינטערנעט, נאך אין בוי	[13]

4.2 דיאגראם: דריי סארטן ספרים (צו ווייזן אין 8.3)

דריי סארטן ספרים – אונזער איינטיילונג לויט די מקורות

א. ער אליין געשריבן

ויואל משה

על הגאולה ועל התמורה

(די הקדמה – אין מחלוקת)

מגיד; דער רבי אין על הגאולה

ב. תשובות און בריוו

שו"ת דברי יואל

אגרות מהרי"ט – מכתבים

צונויפגעזאמלט נאך דער הסתלקות

הקדמת המוציא לאור, העברעאישע וויקיפעדיע

ג. דרשות, אפגעשריבן

דברי יואל על התורה און מועדים

טיב לבב, חידושי תורה

דברות קודש, לשון קודש – פון רעקארדירונגען

אידיש וויקיפעדיע, אוצר מהרי"ט

וועלכער באנד פון דברי יואל געהערט צו וועלכן סארט –
זאגט קיין מקור וואס מיר האבן געזען

4.3 דיאגראם: וויפל בענדער? (צו ווייזן אין 8.1)

4.4 דיאגראם: דער בנין פון שו"ת "דברי יואל" (צו ווייזן אין 8.2)

4.5 טאבעלע: די טיטלען און וואו זיי שטייען (צו ווייזן אין 8.3)

טיטל	אידישע וויקיפעדיע	העברעאישע וויקיפעדיע	ענגלישע וויקיפעדיע	אוצר מהרי"ט
ויואל משה	יא	יא	–	יא
על הגאולה ועל התמורה	יא	יא	–	יא
שו"ת דברי יואל	יא, צוויי בענדער	יא	יא	יא, פיר חלקים
דברי יואל על התורה	יא, אכט בענדער	יא	יא	יא, פינף חומשים + תניינא
דברי יואל על המועדים	יא, אכט בענדער	–	יא	יא, נאך נישט אויפן זייטל
דברי יואל על הש"ס, חידושי סוגיות	יא	–	–	יא

טיטל	אידישע וויקיפעדיע	העברעאישע וויקיפעדיע	ענגלישע וויקיפעדיע	אוצר מהרי"ט
אגרות מהרי"ט – מכתבים	כתבי יואל, צוויי בענדער	יא, תש"מ–תשמ"א	–	יא, צוויי טיילן
אגדות מהרי"ט – אגדות הש"ס	יא	–	יא	יא
טיב לבב	–	–	יא	יא, דריי טיילן
חידושי תורה	תשט"ז, צוויי בענדער	יא	יא	דריי טיילן; תשט"ז; תשי"ז
דברות קודש	–	–	יא, שלש סעודות	יא, פון רעקארדירונגען
לשון קדשו	–	יא, שלש סעודות	–	יא, פון רעקארדירונגען
רב טוב	–	–	יא	–
קונטרס שלש תשובות	על עניני שמיטה	–	–	אתרוגי ארץ ישראל אין שמיטה
הגדה של פסח, מחזור	יא	–	–	יא, און זמירות

א "–" הייסט נאר אז מיר האבן דעם טיטל נישט געזען אין יענער רשימה, נישט אז דער ספר עקזיסטירט נישט.

4.6 דיאגראם: פלפול און פסק (צו ווייזן אין 8.4)

5. איבערגאנג צו קאפיטל 9 (פראדוקציע)

- **בילד:** די קאמערע פארט לאנגזאם אוועק פון דער פאליצע מיט די ספרים "דברי יואל"; די בענדער ווערן קלענער, ביז מען זעט צוויי פאליצעס לעבן אנאנד – אויף איינער "ויואל משה", אויף דער צווייטער ספרים פון אנדערע גדולים פון יענעם דור (בלויז שער-בלעטער, אן נעמען אויף דעם ערשטן בליק).
- **קלאנג:** די מוזיק ווערט שטילער; א מאמענט שטילקייט.
- **לעצטער זאץ פון דער נאראציע (שוין אין 8.5):** "אין דעם קומענדיגן קאפיטל הערן מיר די וואס האבן נישט מסכים געווען – יעדער מיט זיינע אייגענע ווערטער, און יעדע תשובה דערנעבן."
- **אויפשריפט:** "קאפיטל 9 · מחלוקות, קריטיקער און אנדערע מיינונגען".
- **פארבינדונג:** קאפיטל 9 הייבט אן מיט 9.1 – ווי דער קאפיטל ארבעט: יעדע מיינונג מיט אירע אייגענע ווערטער, און יעדע תשובה דערנעבן. די תשובה וועגן דעם רב קוק (סימן קל"ב), די מחלוקות מיט ר׳ משה פיינשטיין, און די קריטיק פון קערן-קראץ אויף זיינע דרשות פון די יארן 1938–1940 – דאס אלעס האט מען אין דעם קאפיטל נאר דערמאנט, און עס קומט אין קאפיטל 9.

6. מקורות פאר קאפיטל 8

1. רבי יואל טייטלבוים, "ויואל משה", הקדמה (מהדורא חדשה, הוצאת ספרים ירושלים, ברוקלין תשס"ו/2006, מיט א פאקסימיליע פון דעם שער-בלאט פון דער ערשטער אויפלאגע, ברוקלין תשכ"א/1961) – אין דעם קאפיטל נאר דערמאנט.
2. דאס זעלבע, מאמר שלש שבועות, סימנים ס"ג, קי"ח, ק"ע – ציטאטן לויט דער טראנסקריפציע פון סקאן.
3. דאס זעלבע, מאמר ישוב ארץ ישראל, סימנים ל"ח, ק"ו, קנ"ח.
4. דאס זעלבע, מאמר לשון הקודש, סימנים ל"ה, ל"ו.
5. העברעאישע וויקיפעדיע, "יואל טייטלבוים" (דער ערשטער זאץ; "ספריו": דברי יואל – מכתבים, תש"מ–תשמ"א; אגרות מהרי"ט; לשון קדשו; זכר צדיק לברכה, ניצוצי תומר; ר׳ אפרים אשכנזי און די הקדמה צום שו"ת; מנהגים פון פסח און פורים; רעקארדירונגען אין דער נאציאנאלער ביבליאטעק; תשכ"ח; כ"ו אב תשל"ט).
6. English Wikipedia, "Joel Teitelbaum" (די רשימה "Works": Divrei Yoel, Shu"t Divrei Yoel, Dibros Kodesh, Agados Maharit, Tiv Levav, Rav Tuv, די הקדמה צו מסכת שבת אין רומעניע).
7. אידישע וויקיפעדיע, "יואל טייטלבוים" (דער ערשטער זאץ; "זיינע ספרים" – אכט און אכט בענדער, שו"ת צוויי בענדער, קונטרס שלש תשובות, "און פיל נאך"; "הונדערטער תורה'ס"; די מעשה מיט דעם ווינער רב).
8. העברעאישע וויקיפעדיע, "חסידות סאטמר" (שמחת תורה, כ"א כסלו, כ"ו אב; מאמר לשון הקודש אלס תשובה צו ר׳ פנחס הירשפרונג).
9. Shaul Magid, Jewish Anti-Zionism as Political Theology: The Major Writings of Rabbi Yoel Teitelbaum (University of California Press / Luminos, open access) – נאר צוויי ספרים"; "נײַן דיקע בענדער"; דער דרשן; דער אור החיים; דברי יואל באנד 6 זייט 187; תשובה קל"ב; ויואל משה הבהיר; די הקדמה פון על הגאולה.
10. רבי יואל טייטלבוים, "על הגאולה ועל התמורה" (ברוקלין תשס"ו/2006) – לערן-אויסצוג פון א סקאן: "דברי תורה" שבועות תשי"ז און ויחי; די תלמידים האבן אפגעשריבן; "מכתי"ק"; דער נודע ביהודה, דער חתם סופר, דער מהר"ם שיק.
11. שו"ת "דברי יואל", "הקדמת המוציא לאור" – טראנסקריפציע אויף otzarmaharit.com (אראפגענומען 25 אקטאבער 2026; דער וועבזייטל ווארנט אז עס קענען זיין טעותים).
12. שו"ת "דברי יואל", די הקדמה פון ר׳ משה טייטלבוים, דעם "ברך משה" – טראנסקריפציע אויף otzarmaharit.com (אראפגענומען 25 אקטאבער 2026).
13. אוצר מהרי"ט, otzarmaharit.com – דער הויפט-בלאט, די בלעטער פון שו"ת דברי יואל און דברי יואל על התורה, "ספרים נוספים מתורתו", "העתקות (ספרים וקונטרסים שנעתקו מלה במלה מהטעיפ"ס)" (אראפגענומען 25 אקטאבער 2026).

14. Menachem Keren-Kratz, "The Satmar Rebbe and the Destruction of Hungarian Jewry: Part 1", Tablet, 2014.

15. English Wikipedia, "Hasidic philosophy" – הינטערגרונט בלויז.

16. Teachings from the Satmar Rebbe: selections from Divrei Yoel and Vayoel Moshe, 2024 – די באשרייבונג ביי Amazon (7 יוני 2024; 280 זייטן; Independently Published).

17. National Library of Israel – רשימה "Divrei Yoel" (NNL_ALEPH990040563130205171), בלויז ווי זי ווייזט זיך אין א זוך-רעזולטאט; דער בלאט אליין האט זיך נישט געעפנט.

18. David N. Myers, "On 'The Most Anti-Zionist Text'", JQR blog – הינטערגרונט בלויז.

19. English Wikipedia, "Vayoel Moshe" – הינטערגרונט בלויז (זע קאפיטל 6).

20. Wikimedia Commons – JTeitelbaum.jpg, 1958 (פובליק דאמעין).

21. HebrewBooks.org – שער-בלעטער פאר די בילדער.

7. אפענע שאלות

1. *ווען זענען "דברי יואל" אויף דער תורה און אויף די מועדים ארויס?* אין אונזערע מקורות שטייט קיין יאר. מען דארף זען די שער-בלעטער פון יעדן באנד (HebrewBooks, אדער די נאציאנאלע ביבליאטעק).
2. *וויפל בענדער?* אכט און אכט (אידישע וויקיפעדיע), נײַן (מגיד), פינף (א רשימה אין דער נאציאנאלער ביבליאטעק) – וועלכע אויסגאבע מיינט יעדער?
3. *ווער איז דער מסדר "הצעיר יוסף"?* איז ער דער זעלבער ווי ר׳ אפרים יוסף דוב אשכנזי, וואס די העברעאישע וויקיפעדיע רופט "זיין סעקרעטאר"? און וואו שטייט דער לשון "ראש וראשון" וועגן דעם דברי חיים, וואס מיר האבן נישט געפונען אין דער טראנסקריפציע?
4. *דאס יאר תשמ״ב* פאר דער הקדמה פון דעם "ברך משה" – קומט פון דער טראנסקריפציע; מען דארף עס באשטעטיגן אויף א געדרוקטן בלאט, און אויך דאס יאר פון דעם ערשטן דרוק פון דעם שו"ת.
5. *"דברות קודש" און "לשון קדשו" * – איין ספר אדער צוויי?
6. *"רב טוב" אויף חומש* – שטייט נאר אין דער ענגלישער וויקיפעדיע. עקזיסטירט אזא ספר, אדער איז עס א טעות?
7. *"דברי תורה" שבועות תשי"ז און "חידושי תורה" תשט"ז–תשי"ז* – זענען זיי שפעטער אריין אין "דברי יואל"?
8. *וועלכער באנד פון "דברי יואל" האט ער אליין איבערגעקוקט*, און וועלכע זענען אפגעשריבן פון רעקארדירונגען אדער פון זכרון?
9. *די הקדמה צו מסכת שבת אין רומעניע* – וועלכער דרוק, וועלכעס יאר?
10. *ווי לערנט מען היינט* די ספרים אין סאטמארער בתי מדרשים און ישיבות (שיעורים, א סדר)? מיר האבן קיין מקור; א געשפרעך מיט מענטשן פון דער קהלה, אדער א פובליקירטע באשרייבונג, וואלט עס געקענט פארענטפערן.
11. *רעקארדירונגען אין דער נאציאנאלער ביבליאטעק* – וואס איז דארט, און צי מען מעג נוצן א שטיקל אין דעם פילם?
12. *מגידס ציטאט פון באנד 6, זייט 187* – פון וועלכער סעריע (תורה אדער מועדים), און וואס זענען די אריגינעלע ווערטער אויף לשון הקודש?